

Akkerranden en beekkanten

Grensoverschrijdend habitatactieplan
project TEC!

Publication
disponible en
FRANÇAIS
sur simple demande
auprès de l'organisme
diffuseur

Interreg
France-Wallonie-Vlaanderen

TEC!

Avec le soutien du Fonds européen de développement régional
Met steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

Akkerranden en beekkanten

**Grensoverschrijdend habitatactieplan
project TEC!**

Redactie actieplan:

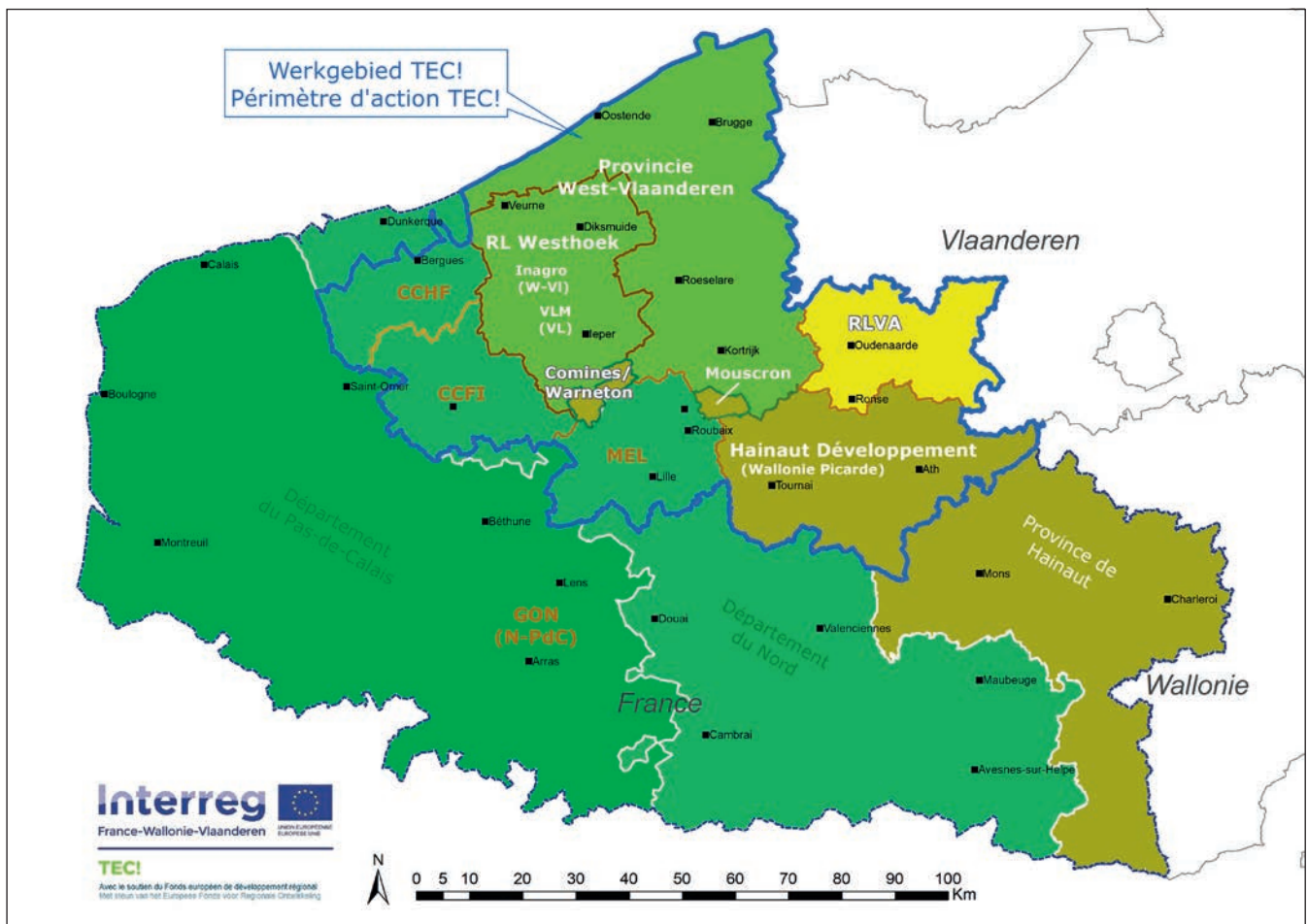
Karolien Michiel (VLM), Tom van Nieuwenhove en Dieter Depraetere (Inagro),
 Christophe Deneve, Christophe Gruwier en Luc Hoorelbeke (Stad Moeskroen), juni 2018

In samenwerking met de partners van het Interreg V-project TEC! (Tous Eco-Citoyens! of Iedereen Eco-burger!):

Contactadressen van de organisaties: zie bijlage.

Afbeelding 1: Werkgebied van het project TEC! (Tous Eco-Citoyens! - Iedereen Eco-burger!) en van de projectpartners. Inagro heeft heel West-Vlaanderen als werkgebied, de VLM werkt in heel Vlaanderen. De GON werkt over het geheel van de departementen Nord en Pas-de-Calais in Frankrijk. De uitvoering van het habitatactieplan gebeurt binnen de blauwe omranding van het TEC!-werkgebied.

Afkortingen: zie bijlage: lijst projectpartners TEC!

Dit grensoverschrijdende actieplan kwam tot stand in het kader van het Interreg V-project “Tous Eco-Citoyens!” of “Iedereen Eco-burger!” met de steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling.

Voorpagina: Akkerrand gelegen langs een weg die werd ingericht met een bloemenmengsel (foto: Inagro)

Inhoud

1 INLEIDING: BELANG VAN AKKERRANDEN EN BEEKKANTEN	6
2 ACHTERGRONDINFORMATIE	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Het nut van akkerranden en beekkanten	9
2.2.1 De fauna, bestuivers en nuttigen	10
2.2.2 Beperken uitspoeling van nutriënten en verontreinigen van gewasbeschermingsmiddelen.....	12
2.2.3 Voorkomen van oevererosie.	12
2.2.4 Versterken van het landschap.....	13
2.3 Aandachtpunten vanuit de landbouwsector	13
2.3.1 Economische impact op de landbouwbedrijfsvoering en beschikbare machinerie	13
2.3.2 Verschillende beheertypes.....	15
2.4 De Agromilieumaatregelen	15
2.4.1 De agromilieumaatregelen in het Waals Gewest	16
2.4.2 De agromilieumaatregelen in Frankrijk (Val de Marque en Val de Lys)	18
2.4.3 De agromilieumaatregelen in het Vlaams Gewest	19
2.5 Interacties met andere actieplannen.....	22
3 DOELEN VAN DIT ACTIEPLAN	24
3.1 Hoofddoel	24
3.2 Strategische doelen:	24
3.2.1 Verzamelen van praktijkervaring	24
3.2.2 Aandachtpunten vanuit de landbouwsector	26
3.2.3 Communicatie	27
3.2.4 Sensibilisatie	28
4 TIJDSLIJN GRENDOVERSCHRIJDEND HABITATACTIEPLAN AKKERRANDEN EN BEEKKANTEN	30
5 BIBLIOGRAFIE	31
BIJLAGE: lijst projectpartners TEC!	32
BESLUIT	33

1. Inleiding: belang van akkerranden en beekkanten

Aan weerszijden van de grens is het behoud van de biodiversiteit een gemeenschappelijke bezorgdheid die gedeeld wordt door talrijke instanties die betrokken zijn bij de harmonieuze ontwikkeling van onze landbouw. Sommige diersoorten, die in landbouwgebieden leven, worden steeds meer als belangrijke indicatoren voor de milieukwaliteit van het buitengebied beschouwd.

Akkerranden zijn waardevol voor natuur en landschap. Ze spelen een belangrijke rol in het behoud van het grensoverschrijdend natuurlijk biologisch evenwicht. Indien het beheer afgestemd wordt op de biodiversiteitsdoelstellingen, bieden ze talrijke kansen.

Afbeelding 2: Akkerranden als voedselbron en leefgebied voor verschillende doelsoorten (foto: Inagro)

Akkerranden spelen een belangrijke rol op vlak van bodem- en waterbeheer, de bescherming van teelten en landschapsbeheer. Maar ook voor het behoud van de biodiversiteit vormen akkerranden een bevoorrechte zone waar grondgebonden fauna voedsel, schuil- en voortplantingsplaatsen vinden.

Het in stand houden van akkerranden, die deel uitmaken van tal van regelgevingen waaronder enkele Europese richtlijnen, is om tal van agromilieuredenen van groot belang. Om het potentieel van die stroken als habitat en ecologische verbindingzones maximaal te benutten, is een heldere, efficiënte en grensoverschrijdende communicatie met de landbouwers die de akkerranden beheren essentieel.

Net daarom is het belangrijk de verwachtingen van landbouwers te leren kennen (via een digitale bevraging en individuele gesprekken op hun bedrijf) en hen niet alleen op de hoogte te brengen van de mogelijke hinder van die

randen voor hun landbouwactiviteiten (zoals bv. de aanwezigheid van ongewenste planten) maar hen ook te wijzen op de onmiskenbare kansen die randen opleveren voor het milieu. Het is ook belangrijk land- en tuinbouwers randen via demonstratievelden te tonen en hen te informeren over milieuvriendelijke landbouwpraktijken (de agromilieumaatregelen), de inzetbare machinerie voor het beheer van die randen en over de kosten van dit beheer.

Met de in dit actieplan opgenomen acties, die bijdragen aan een grensoverschrijdende duurzame landbouw, willen we niet alleen landbouwers sensibiliseren. De acties hebben tevens tot doel de gewone burgers, jong en oud, bewust te maken van de positieve rol van akkerranden op het milieu. Dit kan via een publieksactiviteit waarbij hen een eenvoudige methode aangeleerd wordt om de biologische kwaliteit van een waterloop te bepalen.

2. Achtergrondinformatie

2.1 Inleiding

Het actieplan “Akkerranden en beekkanten” richt zich in het bijzonder op land- en tuinbouwers, één van de doelgroepen van “Iedereen Eco-burger!”. Dit actieplan is niettemin ook voor de gewone burger en natuurliefhebber interessant omdat het betrekking heeft op meerdere doelsoorten van het project TEC!, namelijk de blauwborst, de kiekendief, de ringmus en de geelgors.

Afbeelding 3: De blauwborst, één van de doelsoorten binnen het TEC! project en een indicatorsoort voor een evenwichtig landbouwmilieu (foto: Hugues Caryn)

Voor de meeste land- en tuinbouwers is het niet evident om aan de vele, door zowel het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) als de regionale wetgevingen, opgelegde milieueisen en regelgevingen te voldoen op landbouwpercelen gelegen langs wegen en waterlopen. En dit zeker in kader van de recent opgelegde afstandsregels voor het niet meer toelaten van grondbewerking en het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen en bemesting langs waterlopen.

Aan weerszijden van de grens is de toepassing van die regels, opgelegd in kader van het GLB, zeer uiteenlopend. Allen zijn er het echter over eens dat het noodzakelijk is om een bufferzone langs akkers en waterlopen te handhaven.

Het onderhoud van die randen, dat vaak door de landbouwers als een uitdaging wordt beschouwd, is niettemin onontbeerlijk aangezien die akkerranden en beekkanten talrijke voordelen bieden, in het bijzonder vanuit natuur- en milieuoogpunt.

Het belang van de bescherming van grondwater of van de biodiversiteit wordt niet in twijfel getrokken. Talrijke landbouwers die actief zijn in het TEC!-gebied hebben bovendien landbouwgrond aan beide zijden van de taal- of landgrens. Waar de regels verschillend zijn.

Daarom is het interessant, belangrijk zelf, om de landbouwers op grensoverschrijdende wijze te sensibiliseren voor de toepassing van de Europese regels, maar ook om hen gemeenschappelijke technieken, steunmaatregelen en tweetalige informatie ter beschikking te stellen.

Met dit actieplan willen de projectpartners in de grensoverschrijdende regio de verschillen op het gebied van wetgeving kenbaar maken, aanplant- en beheertechnieken voorstellen, de technici en de burgers informeren over het nut, de verantwoording en de toepassing van de maatregelen, gemeenschappelijke kennis uitwisselen...

2.2 Het nut van akkerranden en beekkanten

Onder de term « akkerrand », wordt de zone aangeduid tussen de beteelde oppervlakte en om het even welk ander milieu (een weg, een pad, een waterloop, een klein landschapselement, een ander perceel...) Er zijn verschillende soorten akkerranden: als grasstrook langs het perceel, berm, oeverzone... Naast de vorm kan de akkerrand verschillende types begroeiing vertonen, zoals grasstrook, hagen, struwelen of een combinatie van voorgaande.

Afbeelding 4: Akkerranden in het landbouwlandschap (foto's: Olivier Dochy)

Akkerranden zijn vitale leefmilieus voor de fauna en de flora in landbouwgebied. Ze spelen een belangrijke rol als voedingsbron en schuilplaats. Het belang van akkerranden voor de biodiversiteit is gebonden aan de stabiliteit van die leefgebieden en aan de diversiteit van de aangrenzende gebieden: wegranden, slootranden, bosranden, evenveel verschillende leefmilieus die de ontwikkeling van meer biodiversiteit toelaten. Die grasstructuren versterken de rol van de vaste elementen van het landschap. In die mini-ecosystemen zullen verschillende organismen hun plaats vinden: de fauna en de flora van het platteland. Ze vormen ook verbindingzones van het ecologisch netwerk. De biodiversiteit in landbouwbedrijven integreren gaat ook gepaard met een beter beheer van akkerranden.

Akkerranden en beekkanten vervullen ook andere nuttige functies. Ze voorkomen dat nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater uitspoelen, ze gaan oevererosie tegen en ze versterken het landschap.

2.2.1 De fauna, bestuivers en nuttigen

Akkerranden bieden schuilplaatsen en voedsel aan talrijke diersoorten, zowel ongewervelden als zoogdieren en vogels. Deze zones, waarop minder gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen worden toegepast, vormen een milieu dat bevorderlijk is voor de instandhouding van de verscheidenheid aan bodemfaunasoorten. Daarenboven vormen akkerranden nuttige schuil-, nest-, overwinterings- en voedselplaatsen voor heel wat nuttige agronatuur.

Afbeelding 5: Bestuivers en nuttigen die profiteren van de voedselvoorziening van een akkerrand (foto's: Inagro)

De aanwezigheid van die geleedpotigen, hun dichtheid en diversiteit zijn essentiële elementen voor het behoud en de ontwikkeling van de vogelpopulaties. Zo zijn bestuivende insecten onontbeerlijk voor het behoud van talrijke plantensoorten en zijn als bestuivers belangrijk voor heel wat land- en tuinbouwers. In een landbouwlandschap bieden akkerranden een leefruimte voor deze nuttigen. De diversiteit van de plantensoorten en de duur van de bloeiperiode beïnvloeden in sterke mate de populaties van nuttigen wanneer het gewas onvoldoende voedsel kan voorzien voor hun instandhouding. Een doordacht beheer is aan de orde om de voedselvoorziening zo lang mogelijk in stand te houden.

Zoals reeds gezegd komen akkerranden in alle vormen en maten voor. Van uit het nut voor bestuivers en natuurlijke plaagbestrijders (lieveheersbeestjes, zweefvliegen, gaasvliegen...) vallen akkerranden op te splitsen in 2 groepen: grasranden met bloeiende kruiden en grasranden die enkel uit grassoorten bestaan.

Afbeelding 6: (Boven) Een akkerrand met hoofdzakelijk bloeiende kruiden. (Onder) Een akkerrand met overwegend gras vegetatie. (foto's: Inagro)

Akkerranden met kruiden zorgen voor voedsel voor bestuivers en natuurlijke plaagbestrijders. Beide zijn afhankelijk van de nectar en het stuifmeel uit bloemen voor hun overleving en voortplanting. Gaasvliegen vormen een goed voorbeeld van nuttige insecten. De larven zijn geduchte rovers van allerlei plagen, van bladluizen en tripsen tot eitjes van verschillende schadelijke rupsen. De volwassen gaasvliegen daarentegen leven uitsluitend van nectar en stuifmeel. Bij sluipwespen werd er al aangetoond dat nectar het aantal nakomelingen sterk doet toenemen. Een akkerrand is dus een onontbeerlijke plek waar natuurlijke vijanden zich kunnen in stand houden. Vanuit deze randen kunnen ze de landbouwer helpen bij het onder controle houden van plagen.

Afbeelding 7: (Links) Larve van een gaasvlieg. (Rechts) Adult van een gaasvlieg (foto's: Inagro)

Akkerranden die enkel uit grassoorten bestaan, hebben heel wat minder te bieden op vlak van voedselvoorziening voor deze nuttige insecten. Al hebben ze zeker hun troeven. Zo kunnen bv. hommekolonies zich vestigen in oude muizennesten of onder een wat forser uitgegroeide pol gras of kruid. Ook voor loopkevers biedt een akkerrand mogelijkheden. Deze rovers, waarvan een aantal soorten effectief het gewas inkruipen op jacht naar prooien, gebruiken de akkerrand als overwinteringsplaats. Zeker langs akkers die omgeploegd worden, en waar de overwinterende kevers dus ondergeploegd worden, is zo'n akkerrand een uitvalsbasis in het voorjaar.

2.2.2 Beperken uitspoeling van nutriënten en verontreinigen van gewasbeschermingsmiddelen.

De akkerranden en beekkanten zorgen er voor dat nutriënten worden gecapteerd en niet kunnen uitspoelen naar het oppervlaktewater. Ze doen dit op twee manieren. Enerzijds door de run-off van regenwater op percelen te beperken en door nutriënten die in het bodemvocht zijn opgelost te capteren zodat ze niet kunnen migreren naar het oppervlaktewater. Anderzijds hebben ze een bufferende werking wanneer gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast. De akkerranden bufferen hier op twee fronten. Ze gaan de afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen tegen door bodemdeeltjes af te vangen en vangen de spuitvloeistof op die door drift anders in de waterlopen zou terechtkomen.

2.2.3 Voorkomen van oevererosie.

Door het beteeld houden van de zone direct naast de oever kan voorkomen worden dat er oevererosie optreedt, waarbij kostbare landbouwgrond verloren gaat. Maar niet enkel het vasthouden van de oever op zich is

belangrijk. Doordat er geen of minder oevererosie optreedt, slibben de waterlopen minder snel dicht waardoor de onderhoudskosten van de waterlopen door de waterbeheerder minder hoog liggen, wat financieel interessant is voor de gemeenschap. Door het minder snel dichtslibben van waterlopen wordt de ontwatering van hoger gelegen gebieden dan weer minder gehinderd en wordt wateroverlast voorkomen. Een win-win voor alle partijen. Landbouwers verliezen geen kostbare landbouwgrond, het gevaar op wateroverlast verkleint, belastinggeld wordt niet verspild aan onnodig extra onderhoud van de waterlopen en de natuur heeft een plekje om zich te vestigen.

Afbeelding 8: Oevererosie, te wijten aan een onvoldoende door vegetatie bedekte perceelsrand en afwezigheid van een 1meter teeltvrije zone (foto: Inagro)

2.2.4 Versterken van het landschap

De akkerranden en beekkanten versterken in het algemeen het landschap. Het zijn plaatsen waar dieren en insecten voedsel kunnen vinden en hun toevlucht kunnen zoeken. Ze zorgen daarnaast ook voor structuur in het landschap en zijn essentiële verbindingselementen tussen de landschapselementen.

2.3 Aandachtspunten vanuit de landbouwsector

Uit de bevestigingen bij de landbouwers komen enkele belangrijke aandachtspunten of werkpunten naar voor waar specifiek rond zal gewerkt worden: economische impact op de bedrijfsvoering en teelt specifieke benadering van randenbeheer.

2.3.1 Economische impact op de landbouwbedrijfsvoering en beschikbare machinerie

Het aanleggen en onderhouden van akkerranden op een landbouwbedrijf vraagt tijd en financiële middelen. Er is niet alleen een impact via opbrengstderiving door het verkleinen van beteelbare oppervlakte, maar ook de kosten voor het onderhouden van deze stroken. Daarnaast beschikt niet iedere landbouwer over machines die

geschikt zijn voor het onderhoud van beekkanten en taluds. Welke machines zijn nu wel en niet geschikt om het onderhoud uit te voeren en is het financieel verantwoord om als landbouwer een dergelijke machine aan te schaffen?

Afbeelding 9: Een klepelmaaier die werd aangepast om het maaisel van de akkerrand af te voeren naar het naburige veld

Om na te gaan welke economische impact de aanleg van beekkanten met zich meebrengt op een landbouwbedrijf wil Inagro nagaan wat de opbrengstderiving is die gepaard gaat met de bemestingsvrije zone van 5 meter die door de Vlaamse overheid wordt opgelegd. Hiervoor worden twee proeflocaties aangelegd. Eén op de proefhoeve Ten Bogaerde en één in het afstroomgebied van de steenbeek in Houthulst. Op de percelen van Ten Bogaerde zullen we kijken naar de teelten wintertarwe en suikerbieten. Op de proeflocatie te Houthulst mikken we op maïs en aardappelen.

Het onderhouden van een beekkanten of een akkerrand vraagt ook de nodige financiële middelen en tijd. Tijd is vaak iets waar de landbouwer geen overschot van heeft. Maar is het wel het meest kostenefficiënt als de landbouwer zelf al zijn akkerranden en beekkanten onderhoudt? Of is het van uit economisch standpunt niet interessanter wanneer dit onderhoud wordt uitgevoerd door een tuinaannemer, een sociale werkplaats of agrobeheergroep die verschillende werkzaamheden in het gebied kan combineren? Hier willen we kijken welke van de vier opties het meest werkbaar is en tevens het meest kostenefficiënt. Vanuit het leader-project 'De randenmaaier: samen aan de slag' is er al wat informatie beschikbaar rond de kostprijs van werken uitgevoerd door een agrobeheergroep.

Welke machines nu het meest geschikt zijn voor het onderhoud van de akkerranden en beekkanten van een waterloop is één van de meest gestelde vragen van landbouwers. Naast de vraag hoeveel een dergelijke machine kost. Om hier een antwoord op te kunnen geven willen we via bevestigingen bij landbouwers en constructeurs nagaan wat er de dag van vandaag gebruikt wordt op het veld, beschikbaar is op de markt en tegen welke kostprijs. Daarnaast verdiepen we ons in de literatuur om te zien welke, vanuit een beheerstandpunt, de meeste geschikte machines zijn.

2.3.2 Verschillende beheertypes

Een van de belangrijke aspecten waar meer kenniservaring moet rond uitgebouwd worden is het type beheer dat wordt aangewend om de akkerranden en beekkanten te onderhouden. Niet enkel de vegetatie op de akkerrand of beekkant speelt een rol bij het beheer, ook de specifieke teelt ernaast speelt een rol. We willen nagaan wat de relatie is van de naast liggende teelt tot het beheer van akkerranden en beekkanten. Andere teelten zullen andere praktische problemen met zich mee brengen die dienen te worden onderzocht en aangepakt. Daarnaast willen we ook nagaan of er andere opties mogelijk zijn dan een niet productieve gras- of bloemenstrook aan te leggen op de akkerrand.

Enkele vragen die we graag zouden willen beantwoorden:

- Wanneer is het beste maaitijdstip afhankelijk van de teelt?
- Afvoeren van het maaisel of niet? Maakt het zoveel verschil?
- Leidt afvoeren van het maaisel op het naburige perceel niet tot een verhoogde onkruiddruk?
- Is er nog productie mogelijk op de 5-meter bemestingsvrije zone, waarbij de 1-meter teeltvrije zone gerespecteerd wordt?

Een aantal knelpunten heeft te maken met structurele aspecten van de landbouw, samen te vatten onder de noemer "intensivering". Die knelpunten zijn moeilijk op te lossen, en al zeker niet met de instrumenten van dit actieplan. Andere knelpunten kunnen door sensibilisatie en kleinschalige maatregelen wel verholpen worden.

2.4 De Agromilieumaatregelen

Het aanbieden van agromilieumaatregelen is één van de antwoorden op de toenemende bezorgdheid van de bevolking en van de consumenten ten opzichte van de ecologische gevolgen van de intensivering van de landbouw in de 20e eeuw (mechanisatie van de teelten, chemische gewasbeschermingsmiddelen). En dus de wens van de maatschappij om de landbouw milieuvriendelijker te maken.

De agromilieumaatregelen werden voor het eerst op het einde van de jaren '80 in het GLB (het gemeenschappelijk landbouwbeleid) opgenomen. De lidstaten van de Europese Unie hadden toen de keuze om ze al dan niet uit te voeren. Sinds 1992 zijn ze verplicht voor de lidstaten in het kader van hun plattelandsontwikkelingsplan, maar land- en tuinbouwers hebben de keuze hier op vrijwillige basis aan mee te werken.

Agromilieumaatregelen hebben tot doel de landbouwers aan te moedigen om het milieu en de natuur te beschermen en te verbeteren. Financiële steun wordt verleend in de vorm van betalingen voor de door hen geleverde diensten.

Het begrip 'Agromilieumaatregelen', kortweg MAE, omvatten alle maatregelen die in de Europese Unie genomen worden in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en de plattelandsontwikkeling. De landbouwer ontvangt een vergoeding in ruil voor de geleverde inspanning. Deze vergoeding is gebaseerd op de inkomstenderving, de extra inspanning en een eventuele transactiekost. Deze verbintenissen hebben een looptijd van 5 jaar.

De agromilieumaatregelen, die door de Europese Unie en de lidstaten gefinancierd worden, kunnen op nationaal, regionaal of lokaal vlak bepaald worden. Ze kunnen aangepast worden om aan specifieke noden op gebied van milieu en natuur te beantwoorden. Dit laat toe om te focussen op bepaalde doelstellingen.

2.4.1 De agromilieumaatregelen in het Waalse Gewest

De agromilieumaatregelen (MAE) worden door de letters MAEC vervangen, wat staat voor “Méthodes Agro-Environnementales et Climatiques” (agromilieu- en klimaatmaatregelen). De “C” werd toegevoegd om de globale bijdrage van die maatregelen aan de klimaatverandering aan te tonen.

Het agromilieuprogramma bestaat uit het toepassen van maatregelen (« methoden ») die gunstig zijn voor het milieu (behoud van de biodiversiteit, waterkwaliteit, klimaat), de bescherming van het erfgoed (dieren- en plantenpatrimonium) en het behoud van het landschap in het landbouwgebied.

Onder een tiental voorgestelde agromilieu- en klimaatmaatregelen, hebben sommige ervan betrekking op soorten/biotopen waarop het TEC-project zich richt, o.a. het behoud van heggen (gunstig o.a. voor de geelgors), van poelen (gunstig o.a. voor de kamsalamander), van boomgaarden (gunstig voor de eikelmuis, de steenuil en de ringmus), en voor stroken (gunstig voor de kiekendief).

Afbeelding 10: *Heggen vormen een belangrijke leefomgeving voor o.a. de geelgors. (foto: Olivier Dochy)*

De basisprincipes van het programma zijn:

- Verbintenis die verder gaat dan het toepassen van de code goede landbouwpraktijk
- Vrijwillige, vijfjarige overeenkomst
- Voor alle landbouwers die een exploitatiezetel in België hebben
- Inschrijving via een voorafgaand aanvraagformulier (steunaanvraag) tegen eind oktober, te bevestigen in de oppervlakteaangifte (eind april)
- Sommige cumulaties met andere financiële steunen zijn mogelijk (biologische landbouw, Natura 2000)

- **Basismaatregelen** toepasbaar voor alle landbouwers en op gans het grondgebied van het Waalse Gewest. Men onderscheidt 7 basismaatregelen die direct toegankelijk zijn (zoals de autonomie inzake voedergewassen of het onderhoud van poelen) en 4 doelgerichte maatregelen, die enkel genomen kunnen worden op advies van deskundigen van Natagriwal (zoals specifieke stroken).

Afbeelding 11: MAEC «Voor fauna ingerichte perceelsrand» - voor de vogels (foto: Cellule Environnement Mouscron)

In Wallonië geldende voorschriften inzake beheer van akkerranden

In Wallonië is er geen verbod om de bodem te bewerken tot op 1 meter afstand vanaf alle waterlichamen.

Voor gewasbeschermingsmiddelen bedraagt de minimale afstand van de niet-behandelde zone langs een waterloop 6 meter als het oppervlaktewater een waterloop (al dan niet geklasseerd, al dan niet verlegd), een vijver, een meer, of een kunstmatig waterlichaam is. De minimale afstand bedraagt daarentegen 1 meter als het oppervlaktewater een gracht langs een akker, een kunstmatige sloot of een watering is. Voor een aantal producten (vermeld op het etiket) geldt een grotere bufferzone.

Het op of in de bodem brengen van minerale of organische meststoffen is verboden op minder dan 6 meter van een oppervlaktewater vanaf de bovenste rand van de oever of het talud van de waterloop.

Subsidies zijn voorzien voor de toepassing van agromilieumaatregelen op een bufferzone, voor zover deze een minimale breedte van 12 meter heeft in het geval van een grasperceelsrand (MB5), en een breedte van 3 tot 30 meter in het kader van een aangelegde strook (MC8).

Voor meer info:

Natagriwal

www.natagriwal.be

Pierre-Yves Bontemps: pybontemps@natagriwal.be

2.4.2 De agromilieumaatregelen in Frankrijk (Val de Marque en Val de Lys)

Een Agromilieu- en klimaatproject is een tool gericht op het vergemakkelijken van het behoud van de landschapselementen en op de begeleiding van de wijziging van de landbouwpraktijken via een vergoeding gedurende de eerste vijf jaar. De technische en administratieve begeleiding wordt gedaan door de "Chambre d'Agriculture du Nord – Pas de Calais".

Het project berust op de diagnose van de milieu- en landbouwuitdagingen van dit grondgebied en laat toe om de Agromilieu- en klimaatmaatregelen te bepalen die aan de vastgestelde uitdagingen beantwoorden.

Om zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden aan de milieu-uitdagingen, worden de agromilieumaatregelen per gebied bepaald. Volgende operatoren staan borg voor de territoriale toepassing van de agromilieumaatregelen: regionale natuurparken, "Pays", gemeenschappen, de Landbouwkamer, waterloopbeheerders, ...

Opdat agromilieumaatregelen in een bepaald gebied kunnen worden aangegaan, moet dit gebied in aanmerking komen en door een operator gedragen worden. Op haar grondgebied is de MEL, in samenwerking met de Chambre d'agriculture Nord-Pas de Calais, verantwoordelijk voor twee subsectoren: de Val de Marque en de Val de Lys.

In die subsectoren zijn de bescherming van de waterrijke gebieden en het behoud van de biodiversiteit de belangrijkste uitdagingen. Landbouwers krijgen financiële steun voor volgende maatregelen:

- Het beheer van sloten of het onderhoud van poelen;
- Het aanleggen van grasbedekkingen of het extensief beheer van graslanden (beperking van de veebezetting, later maaien...);
- Het onderhoud van landschapselementen zoals heggen of knotwilgen.

Afbeelding 12: Het onderhoud van poelen, om zo de biodiversiteit te verhogen. (foto: Inagro)

Bovendien helpen agromilieumaatregelen de land- en tuinbouwer om het gebruik van gewasbestrijdingsmiddelen op zijn landbouwbedrijf te verminderen (via het blijven toepassen van de goede praktijken of door verder te gaan dan deze gebruikelijke goede praktijken).

Daarnaast komen de maatregelen die betrekking hebben op de omschakeling naar of het voortzetten van biologische landbouw in aanmerking voor het volledige gebied, zoals de maatregelen voor het kweken van lokale rassen of de maatregel voor het behoud of de ontwikkeling van de bijenteelt.

Naast de agromilieumaatregelen is de aanplant van heggen ook zeer waardevol voor de biodiversiteit. Via een vereniging financiert de MEL de aanplant van heggen bij landbouwers. Die aanplantingen worden op participatieve wijze uitgevoerd met de burens, de inwoners van de gemeente of de regionale actoren om de sensibilisatie en de betrokkenheid van iedereen te bevorderen.

In Frankrijk geldende voorschriften inzake beheer van akkerranden

In Frankrijk is er geen verbod om de bodem te bewerken tot op 1 meter afstand vanaf alle waterlichamen.

Voor gewasbeschermingsmiddelen bedraagt de minimale afstand van de niet-behandelde zone langs een waterloop 5 meter als het oppervlaktewater een GLMC-waterloop is.

Het op of in de bodem brengen van minerale of organische meststoffen is verboden op minder dan 5 meter van een GLMC-waterloop en van een oppervlaktewater van meer dan 10 ha.

Subsidies zijn voorzien voor de toepassing van agromilieumaatregelen op een bufferzone, voor zover deze een minimale breedte van 5 meter heeft.

Voor meer info:

Métropole Européenne de Lille

Mélanie Lotte (MAEC): mlotte@lillemetropole.fr

Jérôme Pohan (aanplant van heggen): jpohan@lillemetropole.fr

2.4.3 De agromilieumaatregelen in het Vlaamse Gewest

In het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling worden subsidies voorzien voor de toepassing van verschillende agromilieum- en klimaatmaatregelen.

Er zijn 2 types van agromilieum-klimaatmaatregelen: de agromilieumaatregelen van het Departement Landbouw en Visserij, en de « Beheerovereenkomsten » van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM).

De VLM handelt als beheerdienst voor sommige van die maatregelen, beter bekend onder de naam beheerovereenkomsten, zoals die met als volgende doelstellingen: beheer van perceelsranden, soortenbescherming, o.a. het beheer van akkervogels en weidevogels of nog de verbetering van de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater.

Afbeelding 13: *Via de beheerovereenkomst 'faunavoedselgewas' kan de landbouwer de fauna een handje helpen, waaronder de geelgors (foto: Koen Lepla)*

Een beheerovereenkomst is een vrijwillig engagement tussen een landbouwer en de VLM voor een periode van vijf jaar. In ruil voor een jaarlijkse vergoeding, voert de landbouwer 5 jaar lang maatregelen uit op zijn of haar bedrijf ten gunste van de natuur en het milieu.

Die maatregelen omvatten onder meer het onderhouden van kleine landschapselementen (KLE's) zoals houtkanten, hagen of knotbomenrijen, het botanisch beheren van soortenrijke graslanden, maar ook het aanleggen en onderhouden van grasstroken om afstromende modder op te vangen of om een buffer te vormen langs kwetsbare landschapselementen zoals sloten, poelen, hagen of holle wegen. Op sommige plaatsen kunnen bloemenstroken aangelegd worden ten voordele van bestuivende insecten zoals vlinders en bijen. Daarnaast biedt de VLM ook nog heel wat maatregelen ten voordele van akker- en weidevogels in de vorm van specifiek graslandbeheer of de aanleg van wintervoedselveldjes. Het bedrag van de vergoeding varieert volgens de gesloten beheerovereenkomst.

Beheerovereenkomsten als bufferstroken

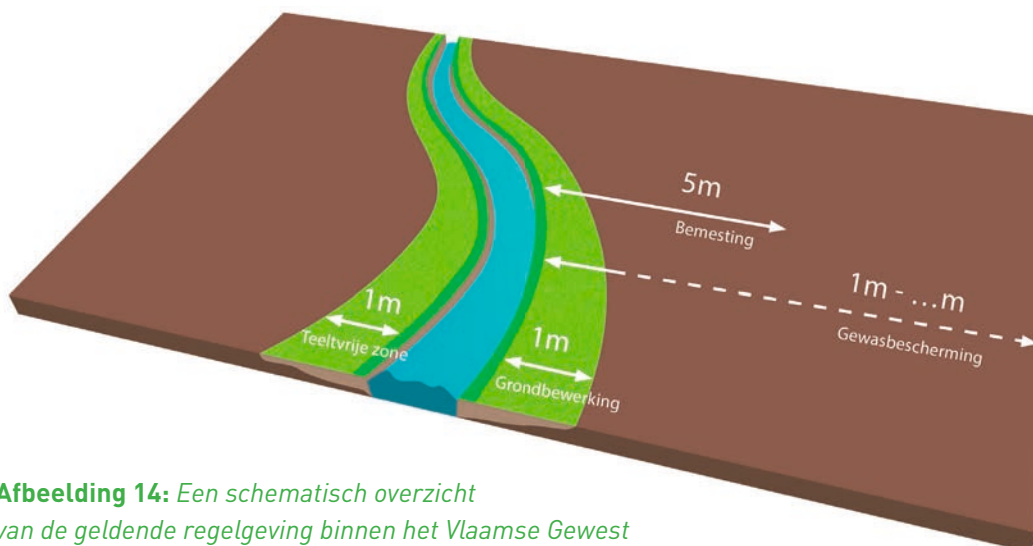
Eenzijds kunnen landbouwers langs landschapselementen zoals holle wegen, waterlopen en bossen een beheerovereenkomst sluiten voor de aanleg en het onderhoud van een 'grasstrook 15 juni' of (de aanleg en) het onderhoud van een 'gemengde grasstrook'. Die stroken hebben een bufferende functie: ze beschermen de landschapselementen tegen vervuiling door meststoffen en bestrijdingsmiddelen en tegen beschadiging door grondbewerkingen. De toepassing van een aangepast maaibeheer op de stroken draagt bovendien bij aan de ontwikkeling van een waardevolle vegetatie of de overleving van allerlei diersoorten.

Anderzijds kunnen landbouwers een beheerovereenkomst sluiten voor de aanleg en het onderhoud van bloemenstroken op een geschikte locatie; bijvoorbeeld in de buurt van houtkanten, onverharde wegen, ... Door de aanleg van een bloemenstrook verhoogt het voedselaanbod (pollen en nectar) voor insecten zoals bijen en vlinders, waardoor hun overlevingskansen toenemen. Een hogere overlevingskans voor die insecten betekent ook een hoger voedselaanbod voor akkervogels zoals bijvoorbeeld veldleeuwerik en gele kwikstaart.

In Vlaanderen geldende voorschriften inzake beheer van akkerranden

In Vlaanderen is het tot op vandaag verboden om dierlijke mest, kunstmest en andere meststoffen op of in de bodem te brengen tot 5 meter landinwaarts vanaf de taludinsteek. Rechtstreekse bemesting door grazende dieren mag in die strook wel. Voor percelen gelegen in het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en percelen die meer dan 8% afhellen naar de waterloop toe, wordt de bemestingsvrije zone uitgebreid tot 10 meter. De minimale afstand tot oppervlaktewater (bufferzone) die moet worden gerespecteerd bij bespuitingen, bedraagt 1 m voor volleveldspuiten. Voor een aantal producten geldt een grotere bufferzone.

Verder bepaalt in Vlaanderen het decreet Integraal Waterbeleid dat er geen bodembewerkingen mogen plaatsvinden tot op 1 meter afstand vanaf de bovenste rand van het talud van alle oppervlaktewaterlichamen. Samen met het verbod op het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het verbod op het gebruik van meststoffen (uitgezonderd bemesting door rechtstreekse uitscheiding bij begrazing) ontstaat een strook van 1 meter die geen oogstbare teelt kan voortbrengen, een zogenaamde 'teeltvrije zone'.

Afbeelding 14: Een schematisch overzicht van de geldende regelgeving binnen het Vlaamse Gewest

Om waterlopen te beschermen tegen de instroom van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen kunnen bufferstroken aangelegd worden. Dit gaat over stroken van minimum 5 m waarvoor meestal een subsidie kan ontvangen worden. De landbouwer dient hiervoor bepaalde afspraken te respecteren zoals een graskruidentmengsel inzaaien en de opgelegde maaidata te respecteren.

Daarnaast kunnen ook aan de rand van percelen stroken uit landbouwproductie genomen worden. Deze stroken kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de in landbouwgebied voorkomende biodiversiteit zoals akkervogels. Door op deze stroken bepaalde mengsels in te zaaien en een aangepast beheer toe te passen kunnen landbouwers mee zorg dragen voor de landbouw biodiversiteit. Bovendien kunnen dergelijke stroken bijdragen aan de natuurlijke plaagbestrijding. Ook voor deze stroken kan de landbouwer vaak een subsidie ontvangen.

Voor meer info:

Vlaamse Landschapmaatschappij

<https://www.vlm.be/nl/themas/beheerovereenkomsten#anker1>

Karolien Michiel: Karolien.michiel@vlm.be

2.5 Interacties met andere actieplannen

Het is duidelijk dat andere grensoverschrijdende actieplannen een belangrijke interactie zullen hebben met dit actieplan.

Afbeelding 15: *De grauwe Kiekendief, een doelsoort binnen het project TEC. (foto: Anscutte Philippe)*

De actieplannen rond de geelgors, de kiekendief en het Haaglandschap sluiten nauw aan bij het actieplan rond de akkerranden en beekkanten, namelijk:

- Zelfde actieterrein: akkerranden en beekkanten grenzen vaak aan heggen en andere houtelementen.
- Zelfde doelsoorten: geelgors, ringmus (en andere akkervogels in het algemeen)
- Zelfde doelstellingen: verbetering van de staat van instandhouding van de soorten in landbouwgebieden en verbetering van de ecologische netwerken van betrokken gebieden.

Het belang van een heg naast de akkerrand is ongetwijfeld een pluspunt voor de fauna. De zaadeters die voedsel vinden in de bezaaide stroken, zullen in een aangrenzende haag een uitstekend toevluchtsoord vinden. Deze haag zal ook de noodzakelijke habitat bieden voor het nestelen van sommige doelsoorten, zoals de geelgors. Hagen bieden ook beschutting in geval van slechte weersomstandigheden (wind, regen...). Naast een betere staat van instandhouding van bedreigde soorten en habitats, wordt de kwaliteit van het landschap (groen netwerk) ook verbeterd door de elementen van de ecologische verbindingzone zoals hagen, sloten of bezaaide stroken voor akkervogels.

Kalender Onderhoudswerkzaamheden (broedperiode, biodiversiteit)

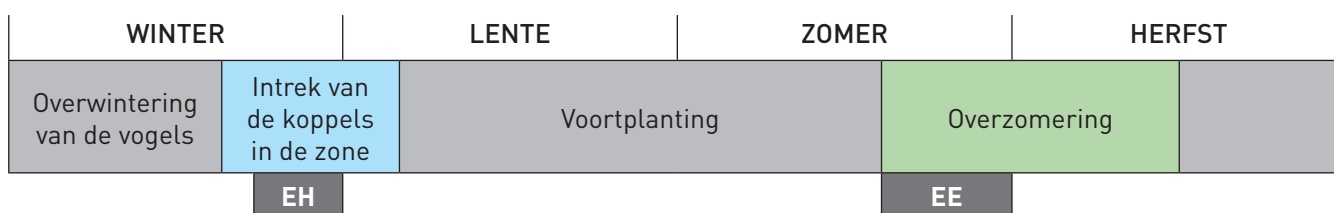
Tijdens de broedperiode van gevoelige soorten dienen de onderhoudswerkzaamheden in de betrokken zones in bepaalde jaargetijden te worden uitgevoerd om de biodiversiteit in akkerranden en beekbanken in stand te houden.

Tabel 1: Overzichtstabel van de broedperiodes per soort

Soorten	Broedperiode
Patrijs	Begin mei – juni
Veldleeuwerik	2 legfels per jaar tussen half maart en half augustus
Geelgors	1 legfel begin mei, soms een tweede tot augustus
Ringmus	Van april tot eind augustus (2 à 4 legfels)
Kneu	Van april tot mei
Bruine kiekendief	Half april tot half mei, soms een tweede legfel in juni
Blauwborst	2 legfels van half april tot juni

Daarom moet men vanaf april tot en met juli zoveel mogelijk verstoringen in de gevoelige zones vermijden. Daar de meeste soorten graaneters zijn, zullen ze zich nog tot eind maart in die stroken voeden. Pas na deze periode is het wenselijk om de bezaaide zone te beheren.

Men kan deze paragraaf met onderstaande tijdlijn samenvatten:

Overwintering: periode gedurende dewelke de vogels zich in akkerranden voeden

Intrek: tijdelijk verblijf van broedvogels

Voortplanting: broedseizoen (bouwen van het nest, legfel, broedtijd, voeden van de jongen)

Overzomerling: dispersieperiode van de jonge vogels, verlaten van het broedgebied

EH: onderhoudsperiode in de winter

EE: onderhoudsperiode in de zomer

Welke soorten profiteren mee?

	Status in West-Vlaanderen	Status in Wallonië	Status in Hauts-de-France
Patrijs	Kwetsbaar	Kwetsbaar	Bijna in gevaar
Veldleeuwerik	Kwetsbaar	Bijna in gevaar	Kwetsbaar
Geelgors	Bedreigd	Niet bedreigd	Kwetsbaar
Ringmus	Bedreigd	Bijna in gevaar	Ernstig bedreigd
Kneu	Daling van de soort	Bijna in gevaar	Kwetsbaar
Rietgors	Bedreigd	Bijna in gevaar	Ernstig bedreigd
Blauwborst	Momenteel niet bedreigd	Niet bedreigd	Niet bedreigd
Bruine kiekendief	Bedreigd	Ernstig bedreigd	Kwetsbaar
Graspieper	Bedreigd	Kwetsbaar	Kwetsbaar

3. Doelen van dit grensoverschrijdend actieplan

3.1 Hoofddoel

De in dit grensoverschrijdend actieplan voorgestelde maatregelen moeten leiden tot een progressieve integratie van de leefmilieuregels van het GLB ter bescherming van beekranden alsook inzake de eerbied van de afstanden met betrekking tot wegranden. Het is dus duidelijk dat dit grensoverschrijdend actieplan vooral gericht is op de landbouwsector. Niettemin wil men ook de burgers bewust maken van het nut van deze maatregelen voor het behoud van de waterlopen gelegen op het grensoverschrijdend gebied, en in het bijzonder van de “capillairen” (niet-geklasseerde kleine waterlopen en sloten).

De meeste acties zullen in 2018 en 2019 uitgevoerd worden. De demonstratie- en communicatieacties zullen tot in 2022 worden voortgezet.

Het grensoverschrijdend actieplan wordt onderverdeeld in 4 strategische doelen die hieronder worden omschreven.

3.2 Strategische doelen

- A. Verzamelen van praktijkervaringen op het gebied van het randenbeheer dat door de grensoverschrijdende landbouwers toegepast wordt. Dit doel zal op gelijke wijze in de drie gebieden verwezenlijkt worden met significante steekproeven die daarna het bepalen van gemeenschappelijke gedragslijnen zullen toelaten.
- B. Rekening houden met de reden tot bezorgdheid van de landbouwsector in verband met het beheer en het onderhoud van zowel weg- als waterloopranden, alsook de economische impact van de Europese eisen. Het hoogtepunt van dit doel zal in september 2019 plaats vinden op de Werktuigendagen van Oudenaarde waar we alle vergaarde kennis en ervaring op één moment en één locatie zullen samenbrengen.
- C. Ten minste tot het einde van het TEC-project (eind 2019) precieze informatie geven over de maatregelen genomen ten aanzien van de bevolking maar vooral van de landbouwers en dit, via internet, openbare vergaderingen, bezoeken aan demonstratievelden en het slotevenement te Oudenaarde (Werktuigendagen).
- D. Het publiek bewust maken van de noodzaak om kleine waterlopen in stand te houden omdat die van onschatbare waarde zijn voor de fauna en de flora. Daarom zal een tweetalige workshop ontwikkeld worden die ter beschikking zal gesteld worden aan de Natuur- en Milieueducatie in de grensoverschrijdende zone. Daarnaast zal ook een methodologie omtrent de diagnose van de toestand van de capillairen ontwikkeld worden die aan de partners zal voorgesteld worden.

3.2.1 Verzamelen van praktijkervaring

De afgelopen jaren is het belang aan goede sensibilisatie en demonstratie rond oordeelkundig randenbeheer sterk toegenomen. Het teeltvrij houden van een strook nabij de waterloop is immers één van de doeltreffendste maatregelen om de lokale biodiversiteit en de kwaliteit van ons oppervlaktewater te beschermen. Om te weten wat er leeft in de sector, welke problemen en vragen men heeft in verband met akkerranden en beekkanten zullen we de landbouwers bevragen, dit zowel via een online enquête als via één op één gesprekken (keukentafelgesprekken).

Actiedoel 1: digitale bevraging

Korte beschrijving: Om een zicht te krijgen op hoe landbouwers in de projectregio omgaan met hun akkerranden en beekkanten langs waterlopen werken we een digitale bevraging uit die we uitsturen naar Vlaamse, Waalse en Franse landbouwers. Gezamenlijk zullen vragen opgesteld worden waarop land- en tuinbouwers snel en efficiënt kunnen antwoorden.

Doelstellingen: We hopen via onze digitale bevraging te weten te komen hoe land- en tuinbouwers in de projectregio hun randen aanleggen (inzaai met welk mengsel?, welke machine?, tijdsduur?, kostprijs?) en hoe akkerranden onderhouden worden (tijdstip?, kostprijs?, welke machine?, hoeveel tijd kost dit?). Verder vinden we het ook belangrijk welke uitdagingen het beheer van akkerranden met zich meebrengen op vlak van de praktische inpasbaarheid in hun bedrijfsvoering, de bedrijfseconomische impact hiervan en kansen die ze zien voor de agronatuur op hun bedrijf. Via de digitale bevraging zullen we informatie van heel veel land- en tuinbouwers in de projectregio kunnen verzamelen.

Concreet: Inagro zal een digitale bevraging uitwerken op maat van de Vlaamse land- en tuinbouwers en deze ruim verspreiden. Waalse en Franse partners zullen deze bevraging als basis gebruiken voor de opmaak van eigen bevraging op maat van hun land- en tuinbouwers en deze ruim verspreiden.

Actiedoel 2: keukentafelgesprekken

Korte beschrijving: Vlaamse, Waalse en Franse partners zullen land- en tuinbouwers individueel bevragen, op hun bedrijf zelf, over hun ervaringen met akkerranden.

Doelstelling: Waar we met onze digitale bevraging basisinformatie over aanleg en beheer van akkerranden bij veel land- en tuinbouwers willen bekomen, willen we via persoonlijke bevraging detailinformatie bekomen van land- of tuinbouwers die reeds heel wat ervaring opdeden over aanleg en beheer van akkerranden op hun bedrijf. Via deze weg willen we meer gedetailleerde informatie verkrijgen over de uitdagingen maar ook over de kansen voor agronatuur die met het beheer van akkerranden en beekkanten samengaan.

Concreet: Grensoverschrijdend wordt met alle betrokken partners een vast set aan vragen opgesteld die gebruikt zal worden als leidraad tijdens de zogenaamde 'keukentafelgesprekken'. Deze keukentafelgesprekken zouden we willen uitvoeren binnen het werkgebied van het project. In totaal willen we 20 landbouwers uit het projectgebied individueel bevragen. Inagro bevraagt de landbouwers in West-Vlaanderen. Komen-Waasten, Moeskroon en HD Gestion doen dat in Wallonië en de MEL binnen het projectgebied in Frankrijk.

Afbeelding 16: Grensoverschrijdend gebied waarin keukentafelgesprekken zullen gevoerd worden

3.2.2 Aandachtspunten vanuit de landbouwsector

Uit de bevragingen bij de landbouwers komen enkele belangrijke aandachtspunten of werkpunten naar voor waar specifiek rond zal gewerkt worden: economische impact op de bedrijfsvoering en teelt specifieke benadering van randenbeheer.

Actiedoel 3: inzetbare machines voor het beheer van akkerranden

Korte beschrijving: De belangrijkste vraag die bij land- en tuinbouwers leeft, is welke machines kunnen ingezet worden om akkerranden te beheren die zowel praktisch als bedrijfseconomisch haalbaar zijn. Welke machines zijn nu wel en niet geschikt om het onderhoud uit te voeren? En is het financieel verantwoord om als landbouwer een dergelijke machine aan te schaffen? Gezien vele land- en tuinbouwers niet beschikken over machines die geschikt zijn voor het onderhoud van akkerranden en taluds is men op zoek naar informatie over beschikbare machines.

Doelstelling: We willen een grensoverschrijdende lijst van bestaande en inzetbare machines uitwerken die op vandaag binnen de projectregio gebruikt worden voor het maaien van akkerranden en beekkanten. Van elke machine willen we informatie over inzetbaarheid, aankoopprijs (richtprijs), werkbaarheid... verzamelen en ruim verspreiden naar de land- en tuinbouwers in de projectregio.

Afbeelding 17: randenmaaiers voor beheer van akkerranden en beekkanten (foto linksboven: Luc Rooryck; foto rechtsboven: SVAL; foto onder: Inagro)

Concreet: Via informatie uit de digitale bevraging, de keukentafelgesprekken en gesprekken met loonwerkers en machineconstructeurs en hun verdelers werken Inagro en MEL samen aan een lijst van machines die inzetbaar zijn voor het maaien van akkerranden en beekkanten. Concreet willen we nagaan welke machines er op vandaag gebruikt worden, welke beschikbaar zijn op de markt en tegen welke kostprijs. Deze grensoverschrijdende informatie zal via persberichten en via de website door Inagro, de Waalse partners en Mel naar land- en tuinbouwers ontsloten worden.

Actiedoel 4: bedrijfseconomische impact van buffer- en akkerrandenbeheer

Korte beschrijving: Het aanleggen en onderhouden van akkerranden op een landbouwbedrijf vraagt tijd en financiële middelen. Er is niet alleen een impact via opbrengstderving door het verkleinen van beteelbare oppervlakte, maar ook de kosten voor het onderhouden van deze stroken.

Doelstelling: Via proefveldonderzoek willen we nagaan wat de bedrijfseconomische impact is van de aanleg en onderhoud van akkerranden en wat de opbrengstderving is die gepaard gaat met de voorwaarden die het lokale beleid oplegt.

Concreet: Inagro zal als praktijkcentrum landbouw een proefopzet uitwerken in West-Vlaanderen waarbij we de opbrengstderving zullen bepalen. Focus ligt op de bedrijfseconomische impact van de bemestingsvrije zone van 5 meter die door de Vlaamse overheid wordt opgelegd. Hiervoor worden twee proeflocaties in West-Vlaanderen aangelegd. Op één proefveld ligt de focus op bufferrandenbeheer langs wintertarwe en suikerbieten. Op de andere proeflocatie zal proefveldonderzoek uitgevoerd worden op maïs en aardappelen. Deze informatie zal via Inagro, Mel en de Waalse partners met de land- en tuinbouwers in de projectregio gedeeld worden via nieuwsbrief en website.

3.2.3 Communicatie

Actiedoel 5: demonstratiesite

Korte beschrijving: Aanleg van een grensoverschrijdende set aan demonstratiesites waar de meest courant gebruikte buffer- en akkerranden kunnen getoond worden.

Doelstelling: Via demonstratiesites in Vlaanderen en in Wallonië willen we land- en tuinbouwers en andere belanghebbenden (vb. beleid) de verschillende type buffer- en akkerranden tonen. Tijdens rondleidingen op de demosites willen we de informatie over aanleg en beheer van buffer- en akkerranden uit de digitale bevestigingen en individuele gesprekken en de resultaten van het proefveldonderzoek met de aanwezigen bespreken.

Concreet: Er zullen 2 demosites aangelegd worden. Eén demosite wordt onder trekkerschap van Inagro aangelegd. De andere demonstratiesite wordt aangelegd door de Carah. Gedurende het project zullen rondleidingen voor land- en tuinbouwers georganiseerd worden en krijgen alle projectpartners de kans beide sites te bezoeken.

Actiedoel 6 : PowerPointvoorstelling akkerranden en beekkanten

Korte beschrijving: Alle kennis opgedaan binnen het project willen we bundelen in een grensoverschrijdende PowerPointvoorstelling die door alle projectpartners kan gebruikt worden tijdens vormingsmomenten voor land- en tuinbouwers.

Doelstelling: Het goed informeren van landbouwers is de basis om een duurzaam draagvlak te creëren voor akkerranden en beekkanten. Want het is de landbouwer die beslist of hij al dan niet akkerranden aanlegt. Wanneer het nut of de economische impact, op zijn bedrijf, van deze randen en stroken onduidelijk is voor de landbouwer is de bereidwilligheid om deze te implementeren vrij gering. Via de grensoverschrijdende PowerPointvoorstelling willen we land- en tuinbouwers goed informeren over zowel de voor- als nadelen van de akkerranden zodat de landbouwer een beter gefundeerde beslissing kan nemen om hier al dan niet op in te zetten. Op deze manier leren land- en tuinbouwers over aanpak en regelgeving in de andere projectregio's.

Concreet: Inagro, Mel en de Waalse partners werken gezamenlijk een tweetalige (Nederlandse en Franse) PowerPointvoorstelling uit met informatie over aanpak, uitdagingen, kansen voor biodiversiteit in elke projectregio.

Actiedoel 7: info op website

Korte beschrijving: Alle grensoverschrijdende informatie over aanleg, beheer, wetgevend kader, inpasbaarheid, bedrijfseconomische haalbaarheid zal opgenomen worden op de website van projectpartners die land- en tuinbouw als doelgroep hebben.

Doelstelling: Alle grensoverschrijdende informatie gebundeld via de websites van landbouw gerelateerde partners beschikbaar stellen.

Concreet: Inagro, Mel en de Waalse partners zullen alle informatie, bekomen uit digitale bevraging, persoonlijke bevragingen en proefveldonderzoek op hun website plaatsen. Concreet wordt informatie verschaft over wetgevend kader, aanleg en beheer van akker- en bufferranden. Ook de lijst van grensoverschrijdend beschikbare machines en de PowerPoint zal via de website te vinden zijn.

Actiedoel 8: slotevenement

Korte beschrijving: Tijdens het laatste projectjaar brengen we alle vergaarde kennis en ervaring samen op één moment en één locatie die alle land- en tuinbouwers uit de projectregio kunnen bezoeken.

Doelstelling: Naast het verschaffen van informatie over wetgeving, inzaai en beheer willen we land- en tuinbouwers tonen welke machines er kunnen ingezet worden om akkerranden en beekkanten te beheren.

Concreet: In september 2019 zullen Inagro, VLM, Moeskroen en HD Gestion een stand uitwerken en bemannen tijdens de 'Werktuigdagen' van Oudenaarde. Hiertoe wordt een grensoverschrijdend TEC!-bezoekmoment en uitnodiging opgemaakt die ruim verspreid wordt over de 3 projectregio's. De Werktuigdagen vormen het perfecte event waarbij machines rond randenbeheer kunnen gedemonstreerd en besproken worden. Daarenboven zijn de Werktuigdagen zeer goed gekend bij de sector en trekken telkens zowel Vlaamse, Waalse en Franse land- en tuinbouwers aan.

3.2.4 Sensibilisatie

Actiedoel 9: workshop 'Biologische kwaliteit van een waterloop'

Korte beschrijving: Talrijke waterwegen stromen langs akkerranden. De landbouwactiviteit, die door de landbouwers langs die beken en sloten uitgeoefend wordt, heeft een impact op de waterkwaliteit. Scholen en verenigingen bewust maken van de noodzaak om zich in te zetten voor het behoud en de verbetering van de kwaliteit van die waterwegen is van essentieel belang voor de instandhouding van de fauna en de flora. Deze sensibilisatie vormt een pluspunt door concrete en nuttige informatie aan dit doelpubliek te verschaffen voor de bescherming van het leefmilieu.

Doelstellingen:

- Een beoordeling maken van de waterkwaliteit van een waterloop
- Het grote publiek sensibiliseren over het belang van de kwaliteit van waterwegen
- Een herbruikbaar pedagogische koffer maken rond dit thema

Concreet: Deze workshop duurt ongeveer 2 uur en is bestemd voor leerlingen tussen 10 en 14 jaar, alsook voor een veel breder publiek. Al het nodige materiaal zal verzameld worden in een pedagogische koffer. De workshop wordt onderverdeeld in drie thema's:

• Analyse van de chemische eigenschappen

Het onderzoek van de chemische eigenschappen omvat een analyse van 4 factoren (nitraten, zuurstof, zuurgraad, fosfaten). De onderzoeken worden met behulp van een testkit door de leerlingen uitgevoerd.

• Analyse van de fysieke eigenschappen

Het onderzoek van de fysieke eigenschappen is gericht op de breedte en de diepte van de beek, de stroomsnelheid, de temperatuur en de kleur (troebelheid)

• Analyse van de biologische eigenschappen

Het onderzoek van de biologische eigenschappen zal uitgevoerd worden op basis van de Genormaliseerde Globale Biologische Index van de dieren die bij het vissen gevangen werden. Een index van de waterkwaliteit zal al naargelang hun diversiteit en aantal vastgesteld worden. De som van de resultaten zal de kwaliteit van de waterweg bepalen die dan op een pedagogisch paneel zal worden weergegeven.

Afbeelding 18: De kinderen bewust maken van het belang van waterlopen (Foto: Cellule Environnement Mouscron)

Actiedoel 10: ontwikkeling van een methodologie omtrent de diagnose van de toestand van een waterloop

Korte beschrijving: We stellen vast dat de niet-geklasseerde kleine waterlopen, die deel uitmaken van het netwerk van waterlopen in ons gebied, aan het verdwijnen zijn of dat de toestand ervan verslechtert. Om dit te verhelpen, willen wij een methodologie ontwikkelen voor de analyse en de diagnose van de kwaliteit van dergelijke niet-geklasseerde waterlopen (sloten, beken...). En dit in samenwerking met de "Contrats de Rivière" die reeds een onderzoek hebben uitgevoerd op het gebied van de geklasseerde waterlopen. Burgers en de beheerders van niet-geklasseerde waterlopen zijn de belangrijkste doelgroepen van deze actie.

Doelstellingen:

- Stellen van een diagnose van een niet-geklasseerde waterloop
- Behoud van het grensoverschrijdend blauwe netwerk
- Voorstellen van een gemeenschappelijke en tweetalige methodologie

Concreet:

- De stad Moeskroen stelt een elektronische of papieren vragenlijst op. De diagnose wordt aan de hand van de huidige technologische middelen, zoals de GO PRO, geïllustreerd.
- Een pakket maatregelen in verband met het herstel van die waterlopen wordt voorgesteld.
- De opgedane ervaring wordt verspreid, bv via de organisatie van een participatief inventarisatie-evenement van het blauwe netwerk

4. Tijdslijn grensoverschrijdend habitatactieplan akkerranden en beekkanten

Acties	Wie leidt?	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Digitale bevraging bij landbouwers	Inagro, Mel, Moeskroen	x	x				
Keukentafelgesprekken bij landbouwers	Inagro, Moeskroen		x	x			
Inzetbare machinerie randenbeheer	Inagro, Mel		x				
Bedrijfseconomische impact	Inagro, Mel		x				
Demonstratiesites randen	Inagro, Mel		x	x	x	x	x
Powerpointvoorstelling randen en beekkanten	Inagro, VLM, Moeskroen, Komen-Waasten, HD Gestion, Mel		x				
informatie op websites partners	Inagro, Mel		x	x	x	x	x
Slotevenement	Inagro, VLM, Moeskroen, MEL, HD Gestion			x			
Animatie voor het grote publiek	Moeskroen, USAN, CREL, HD Gestion		x	x			
Visuele diagnose van de waterlopen	Moeskroen, USAN, CREL, HD Gestion			x			

5. Bibliografie

Beaudoin, C. & Camberlein, P. [coords.], 2017. Liste rouge des Oiseaux nicheurs du Nord – Pas-de-Calais. Centrale oiseaux du Groupe ornithologique et naturaliste du Nord – Pas-de-Calais / Conservatoire faunistique régional. 16 p.

Paquet, Jean-Yves & Dehem, Christophe & Jacob, Jean-Paul & Brotons, Lluís & Derouaux, Antoine & Kinet, Thierry & Titeux, Nicolas & Vansteenwegen, Christian. (2010). Atlas des Oiseaux Nicheurs de Wallonie 2001-2007 - Liste rouge 2010 des oiseaux nicheurs. 80-95.

Devos K., Anselin A. & Vermeersch G. 2004. Een nieuwe Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen (versie 2004). In: Vermeersch G., Anselin A., Devos K., Herremans M., Stevens J., Gabrils J. & Van Der Krieken B. (eds.) Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Instituut voor Natuurbehoud, Brussel. pp. 60-75

<https://protecteau.be/fr>

<https://www.natagriwal.be/fr/mesures-agro-environnementales/liste-des-mae/fiches>

<http://www.nord-pas-de-calais.chambre-agriculture.fr/biodiversite/>

Bijlage: lijst projectpartners TEC!

Het doel van het project 'Tous Eco-Citoyens!' of 'Iedereen Eco-burger!' (TEC!) is om de bewoners van deze Frans-Belgische grensregio bewust te maken van de nood aan bescherming en de acties voor het verbeteren van de grensoverschrijdende biodiversiteit in hun omgeving. De natuur houdt zich niet aan grenzen en moet daarom ook op deze schaal beschermd worden. De 12 partners van TEC! hebben een diepgaande kennis van de lokale natuur. Ze werken zo veel mogelijk samen met lokale actoren zodat zij ambassadeurs van de biodiversiteit worden. Samen werken de TEC!-partners een strategie uit om de typische soorten en biotopen uit hun grensregio te promoten.

Het project TEC! werd gelanceerd in oktober 2016 in het kader van het Europese Interreg V-programma. Het project geniet van een ondersteuning door het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (FEDER) van 999.855,68 euro.

Samen met de eigen bijdrage van de partners bedraagt de totale kost van het project 1.999.771,41 euro.

Partner	Regio	Af-korting	Contactpersoon	Tel.
Provincie West-Vlaanderen <i>(Hoofdpartner)</i>	VL	PWVL	Ronny Vanhooren ronny.vanhooren@west-vlaanderen.be	+32 51 51 93 46
Groupe Ornithologique et Naturaliste du Nord/Pas-de-Calais	F	GON	Rudy Pischietta rudy.pischietta@gon.fr	+33 320 53 26 50
Métropole Européenne de Lille	F	MEL	Romain Morvan rmorvan@lillemetropole.fr	+33 359 00 24 76
Hainaut Développement Cellule Environnement	WAL	HD	Séverine Landa severine.landa@hainaut.be	+32 65 34 25 87
Provinciaal Land- en Tuinbouwcentrum (Inagro)	VL	Inagro	Dieter Depraetere dieter.depraetere@inagro.be	+32 51 27 33 82
Communauté de Communes des Hauts de Flandre	F	CCHF	Christophe Delbecque christophe.delbecque@cchf.fr	+33 328 43 09 99
Regionaal Landschap Westhoek	VL	RLW	Miguel Depoortere miguel.depoortere@west-vlaanderen.be	+32 51 54 59 62
Communauté de Communes de Flandre Intérieure	F	CCFI	Mélissa Toussaint mtoussaint@cc-flandreinterieure.fr	+33 359 68 40 09
Ville de Comines-Warneton	WAL	COM	Emmanuel Dubuc emmanuel.dubuc@villedecomines-warneton.be	+32 56 56 10 45
Vlaamse Landmaatschappij	VL	VLM	Catherine Vanden Bussche catherine.vandenbussche@vlm.be	+32 50 45 81 35
Ville de Mouscron	WAL	MO	Christophe Deneve christophe.deneve@mouscron.be	+32 56 86 01 51
Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen <i>(geassocieerd partner)</i>	VL	RLVA	Robert Gruwet Robert.gruwez@rlva.be	+32 55 20 72 65

Besluit

Akkerranden, die de zone vormen tussen een teelt en de omgeving, spelen een belangrijke rol in de landbouwecosystemen (*) voor de instandhouding van de milieukwaliteit en algemene agrobiodiversiteit. Ze zijn een opportuniteit voor het behoud van talrijke planten-, insecten-, zoogdieren- en vogelsoorten. Vooral in open landbouwlandschappen dienen ze als schuilplaatsen voor heel wat fauna en flora. Ze vervullen een niet te onderschatten corridorfunctie voor talrijke soorten. Maar die schuilplaats- en corridorfuncties zijn afhankelijk van de goede kwaliteit van het milieu en dus van de beheerpraktijken.

Men stelt vast dat er steeds meer interesse bestaat voor het ontwikkelen van biodiversiteitsvriendelijke beheerpraktijken. Om overtuigende resultaten te boeken, is het dus belangrijk om de dialoog aan te knopen met de landbouwers die vaak deelnemen aan het beheer van deze milieus. Landbouwers zelf zijn dan weer op zoek naar de beste manier om dergelijke akkerranden zo efficiënt mogelijk te kunnen inrichten en beheren.

Dit grensoverschrijdend actieplan wil aanzetten tot denkwerk en biedt ook oplossingen voor een betere inrichting en beheer van akkerranden. Namelijk door te sensibiliseren voor meer geschikte beheermethoden die niet alleen de biodiversiteit bevorderen maar ook vlot inpasbaar zijn in moderne landbouwbedrijfsvoeringen en de risico's voor de nabij gelegen landbouwteelten beperken.

() Ecosystemen door de mens veranderd en gecontroleerd, en voor de landbouwuitoefening bestemd (akkerbouw, veeteelt, uitwisseling van producten, ...)*

